

lishing sufficiently high «green» tariffs; 3) the need to protect the economic interests of the state has formed a strategy of reducing «green» tariffs for households and business entities depending on the moment of commissioning of power plants (the larger size of the «green» tariff for existing energy producers in the new NCREPU resolutions compared to the previous ones is associated with indexation to the level of inflation); 4) decarbonization of the transport sector of the economy is ensured by providing tariffs exclusions and tax exemptions to manufacturers and importers of electric vehicles and electric motors for them. The conclusion is made about the further deepening of the above processes and trends, as well as about the further deepening of the implementation of progressive norms of the EU and individual EU member states legislation towards strengthening energy saving and increasing the degree of energy use efficiency. The methods of energy generation will change in evolutionary or revolutionary ways, and so will the legal stimulation of their rapid and effective implementation.

Keywords: energy efficiency, energy saving, alternative energy sources, business entity, household, «green» tariff, legal regulation, NCREPU, licensing, natural monopoly, electric vehicle, tax exemption, energy production (generation), decarbonization.

УДК 347.736

DOI 10.31558/2786-5835.2024.2.13

Циганович Олександр Віталійович,
аспірант Науково-дослідного інституту
приватного права та підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

ПРЕВЕНТИВНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БОРГІВ ЯК СПОСІБ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ

Стаття має на меті дослідити нормативне регулювання нещодавно впровадженої в українське законодавство процедури превентивної реструктуризації, визначити його сильні сторони і прогалини та виробити пропозиції щодо вдосконалення відповідних механізмів.

Під час роботи було досліджено нормативне регулювання превентивної реструктуризації, виділено її основні аспекти, проаналізовано різні етапи процедури. На основі проведеного аналізу виділено потенційні переваги та недоліки процедури для юридичної практики, запропоновано шляхи вирішення останніх.

Так, для більш ефективного регулювання засадничих аспектів превентивної реструктуризації пропонується виробити чітке визначення та перелік «ознак неплатоспроможності», які є ключовими для багатьох внутрішніх механізмів цієї процедури. Одним із можливих варіантів є їх формування на основі конкретних негативних показників фінансового аудиту. Водночас підходити до цього питання варто не суто математично, а на основі багатостороннього аналізу.

До того ж для збалансування механізмів превентивної реструктуризації у контексті прав боржників та кредиторів пропонується поширити дію субсидіарної відповідальності на випадки відмови боржника від проведення процедури на запит кредиторів, якщо в майбутньому банкрутство все ж сталося.

У статті також висвітлено проблему потенційних зловживань превентивною реструктуризацією, задля вирішення якої пропонується ускладнити її ініціювання, зокрема, поклавши на боржника обов'язок розкривати власну фінансову звітність в момент ініціювання процедури, підвищити вимоги до концепції превентивної реструктуризації, а також встановити відповідальність за фіктивне використання процедури.

Нарешті, під час порівняння досудової санації та превентивної реструктуризації встановлено, що ці процедури не є взаємовиключними у межах Кодексу України з процедур банкрутства. Водночас відкритим залишаються питання їх застосовності та стимулювання сторін до їх використання.

Ключові слова: *неплатоспроможність, банкрутство, превентивна реструктуризація, досудова санація, Кодекс України з процедур банкрутства, зловживання правом, оздоровлення підприємства, реструктуризація активів, кредитор, боржник, господарський суд, санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство, законодавчі реформи, новели законодавства, субсидіарна відповідальність, європейська інтеграція.*

Постановка проблеми. Реформування законодавства у сфері банкрутства, що особливо засвідчує практика останніх років, є постійним процесом, під час якого законодавець щоразу намагається перевірити нові механізми впливу на правову реальність, вилучити недієві, а також гармонізувати правову систему подолання неплатоспроможності відповідно до європейської та світової практики.

У вирі реформ варто відзначити і зміну тих механізмів, що мають на меті не стільки регулювання неплатоспроможності, скільки її недопущення. Вигода попередження неплатоспроможності є очевидною: банкрутство, якого не сталося, для держави, боржників і навіть кредиторів – опція набагато позитивніша навіть за успішну ліквідацію.

Уникнення ліквідаційного сценарію має безліч позитивних наслідків, як-от збереження економічного потенціалу держави, робочих місць та підтримання економічно-соціальної стабільності. З такою позицією погоджується, зокрема, К. В. Васьківська та Я. М. Гринчишин, які вважають, що «фінансове оздоровлення підприємства у багатьох випадках є набагато вигіднішим для кредиторів, ніж його ліквідація, оскільки це означає збереження робочих місць і в принципі можливість безперервного виконання контрактів, а отже, має, безперечно, позитивне соціальне та економічне значення» [1, с. 2].

Українське законодавство має певний юридичний інструментарій, спрямований на попередження неплатоспроможності, однак законодавець на цьому не зупиняється і продовжує впроваджувати нові механізми, зокрема запозичуючи їх з міжнародної практики. Йдеться, зокрема, про санацію, фінансову реструктуризацію, досудову санацію тощо. Кожна з цих процедур має свою організаційно-правову форму та окреме регулювання, але їх суть зводиться до одного – уникнення неплатоспроможності або хоча б ліквідаційного сценарію та збереження підприємства. Причини такого різноманіття та постійного «поповнення арсеналу» юридичних засобів попередження банкрутства є різними, але найосновнішою з них є, очевидно, невисока ефективність та популярність подібних процедур. Як пише А. В. Мегеря, «на практиці процедуру санації до відкриття провадження у справі про банкрутство не можна назвати затребуваною та поширеною серед боржників. Це зумовлено певним страхом застосування невідомої процедури, наявністю низки спірних питань, які не врегульовано КУЗПБ» [2, с. 1].

Річ у тім, що інститут банкрутства є величезним полем для зловживань відповідно до своєї природи, пов'язаної із фактично «прощенням» зобов'язань. Неважко здогадатися, що ще більше недоброчесних боржників (а іноді – і кредиторів) будуть використовувати ті механізми, що даватимуть змогу як зменшення зобов'язань, так і уникнення ліквідації підприємства. Саме тому кредитори часто дуже скептично ставляться до відповідних процедур, які призводять лише до зменшення кількості повернених їм за зобов'язаннями коштів.

Отже, проблеми застосовності уже існуючих процедур змушують законодавця як шукати шляхи їх вдосконалення, так і впроваджувати нові. Варто, однак, зазначити, що іноді основним рушієм таких змін стає не стільки бажання знайти шляхи врегулювання проблем у сфері банкрутства, скільки поглиблення інтеграційних процесів між Україною і Європейським Союзом та іншими економічно розвиненими країнами, що має свій вплив на правову регуляцію цих самих механізмів.

Серед множини механізмів, правова природа яких спрямована на запобігання банкрутству, одним з найменш досліджених та новітніх для України є превентивна реструктуризація боргів.

Особливого значення вона набуває сьогодні, враховуючи, що ця процедура є новелою не лише українського, але й світового законодавства. Зокрема, лише низкою країн наразі імplementовано подібні норми, серед них – Німеччина, Латвія, Латвія, Австрія, Нідерланди та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на новітність процедури, у вітчизняному науковому доробку відсутні роботи, пов'язані безпосередньо з її дослідженням. Водночас низка науковців розглядали суміжні проблеми, пов'язані із процедурами запобігання неплатоспроможності, відновлення платоспроможності, ліквідації банкрута та ін.; серед них – В. К. Богатир [3], К. В. Васьківська і Я. М. Гринчишин [1], І. А. Бутирська [4], А. А. Бутирський [5], Л. І. Грабован [6], А. Б. Гушилик [7], В. В. Дутка [8; 9], Ю. В. Кабенюк [10], Т. О. Коломоєць [11], О. В. Курієнко [12], А. В. Мегеря [2], Б. М. Поляков [13], Р. Б. Поляков [14], Ю. В. Чорна [15] та ін. Однак тема превентивної реструктуризації потребує окремого вивчення як новітнього механізму інституту банкрутства зокрема, такі українського законодавства загалом.

Постановка завдання. Стаття має на меті дослідити особливості правового регулювання однієї з новел вітчизняного законодавства – превентивної реструктуризації, визначити її позитивні аспекти та недоліки і напрацювати шляхи вирішення останніх та підвищення ефективності процедури загалом.

Виклад основного матеріалу. В українське законодавство превентивна реструктуризація вводиться відповідно до вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023, що є однією з умов виділення

Україні макрофінансової допомоги. Філософія європейських держав щодо цього полягає у розумінні взаємопов'язаності суб'єктів господарювання один з одним та необхідності створювати механізми захисту порядних боржників для забезпечення стабільності економічної системи, особливо в періоди стагнації.

У кінці вересня 2024 року Верховною Радою був прийнятий законопроект № 10143, яким вносяться зміни до Кодексу України з питань банкрутства (далі – Кодекс) та інших регулюючих неплатоспроможність нормативно-правових актів. Зокрема, визначається зміст, умови, особливості процедури превентивної реструктуризації, механізми впливу тощо.

1. Ініціювання процедури превентивної реструктуризації

Відповідно до норм законопроекту, під превентивною реструктуризацією розуміється система організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів, спрямованих на недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника, які можуть включати зміну складу, умов або структури активів та зобов'язань боржника, а також будь-які необхідні операційні зміни або комбінація цих елементів, які здійснюються згідно з планом превентивної реструктуризації [16].

Ключовим поняттям у питанні ініціювання превентивної реструктуризації виступають так звані «ознаки неплатоспроможності». Саме у зв'язку із їх наявністю, як вважає законодавець, має розглядатися питання відкриття процедури. Однак уже на першому етапі виникає певна невизначеність: законопроектом не передбачено переліку чи взагалі будь-якої конкретизації критеріїв «ознак неплатоспроможності», а також жодних інших механізмів, що могли б певним способом конкретизувати, як саме суб'єктам потенційної процедури превентивної реструктуризації визначити, що «момент настав».

Звісно, можна покластися на здоровий глузд боржника, його кредиторів та працівників, однак така невизначеність радше створить серйозне поле для зловживань, коли для ініціювання процедури з неправомірною метою боржник чи інші сторони використовуватимуть будь-які негативні показники, що не обов'язково свідчать про потенційну неплатоспроможність.

Деяко позитивним аспектом у цій перспективі є запровадження обов'язку третіх осіб, а саме аудитора, бухгалтера чи адвоката під час надання послуг боржнику, або бухгалтера боржника за результатами складання податкової звітності, повідомляти керівника боржника про виявлення ознак неплатоспроможності, закріпленого законопроектом у пункті 2 статті 4 Кодексу [16].

Однак ці дані повідомлення не є обов'язковими для відкриття провадження у справі, а тому ризик зловживань залишається високим, особливо у поєднанні з іншими аспектами, про які йтиметься пізніше. З огляду на це пропонується ввести певну конкретизацію ознак неплатоспроможності, зокрема виявлення загрози

безперервності за результатами аудиту, різка зміна фінансових коефіцієнтів на негативні тощо. Варто зазначити, що так званий «математичний» підхід не є оптимальним у контексті визначення цих ознак, адже часто підприємство може мати від'ємні коефіцієнти виключно, наприклад, через коливання курсу, тому визначення загрози неплатоспроможності має бути наслідком виявлення різкої зміни показників, неможливості підприємства пояснити цю ситуацію інакше, як у контексті власної економічної кризи, і взагалі ґрунтуватися на всебічному аналізі операційного та фінансового середовища з боку аудитора.

Інша потенційна прогалина законодавства пов'язана з суб'єктом ініціювання процедури. Відповідно до пунктів 1 та 2 статті 33¹ законопроекту, таким виступає виключно боржник – юридична особа або фізична особа-підприємець; водночас кредитори та працівники боржника отримують право лише на порушення питання про відкриття процедури превентивної реструктуризації [16]. Проект закону, згідно з положеннями тієї ж статті, у такому разі зобов'язує боржника лише надати мотивовану відповідь на пропозицію та не встановлює жодних заходів відповідальності за невмотивоване її відхилення, якщо, наприклад, у майбутньому банкрутство буде все ж таки ініційоване [16]. Остаточний вибір фактично завжди за боржником, і реальних механізмів впливу кредиторів / працівників боржника на прийняття цього рішення не впроваджено.

Разом із відсутністю відповідальності за незастосування превентивної реструктуризації у разі наявності відповідних повідомлень від аудитора, бухгалтера чи адвоката це викликає постановку низки питань. Звісно, можна уявити, що автори законопроекту вирішили в такий спосіб залишити більшу свободу дій боржнику, але зведення сутності ініціювання процедури до бажання виключно боржника і відсутності жодної відповідальності за нехтування цією можливістю (коли для застосування були підстави) та заявами зацікавлених осіб створює серйозну загрозу того, що превентивна реструктуризація повторить долю досудової санації. Остання свого часу так і не стала ефективним та популярним механізмом уникнення неплатоспроможності. Думка про низьку популярність досудової санації в Україні є не новою для вітчизняної науки, вона висловлювалась на різних етапах розвитку регулюючого законодавства. Так, на думку О. В. Куріненко, «процедура санації у справах про банкрутство не набула належного поширення в Україні і застосовується досить рідко» [12, с. 177]. Подібну думку про популярність уже оновленого механізму досудової санації висловлює А. Б. Гушилик [7, с. 89].

Поширення механізмів субсидіарної відповідальності на випадки ігнорування або невмотивованого відхилення керівником боржника пропозицій кредиторів / робітників може стати дієвим важелем для збалансування процедури, надаючи кредиторам / працівникам боржника можливість захищати свої інтереси, ко-

ли загроза є очевидною. Водночас необхідно розробити комплекс вимог до пропозицій про початок процедури превентивної реструктуризації, аби зменшити зловживання уже з боку кредиторів, які подаватимуть відповідні запити незалежно від ситуації, аби створити передумови для майбутнього притягнення керівника боржника до відповідальності. Зокрема, підставою для подання пропозицій можуть стати вищезгадані аудиторські висновки у випадку, якщо вони містять повідомлення про загрозу неплатоспроможності, або інші її потенційні ознаки.

2. Процесуальні аспекти превентивної реструктуризації

Низка проблем та можливих прогалин пов'язана з часом, відведеним на судове провадження. Законопроект надає сторонам строк від 2 до 6 місяців на пошук компромісу та погодження плану превентивної реструктуризації [16].

Водночас цікавою особливістю процедури є засоби захисту боржника, які, згідно з положеннями законопроекту, застосовуються з метою сприяння проведення переговорів між боржником та кредиторами щодо розробки та схвалення плану превентивної реструктуризації, та забезпечення можливості його подальшого виконання. Заява про їх застосування подається боржником до заключного засідання або одночасно із заявою про відкриття процедури превентивної реструктуризації [16].

Зокрема, у пункті 2 статті 33¹¹ законопроектом визначено наявність основних та додаткових заходів захисту. Серед основних – заборона відкриття провадження у справі про банкрутство щодо боржника, призупинення нарахування штрафів та інших фінансових санкцій за зобов'язаннями боржника перед залученими кредиторами, будь-яке відчуження та розпорядження майном боржника та обмеження планом превентивної реструктуризації зміни статутного капіталу, виходу членів з боржників-товариств з обмеженою відповідальністю [16].

Щодо додаткових, відповідно до статті 33¹², проєкт прямо визначає два такі заходи – це заборона примусового стягнення з боржника коштів чи майна на підставі виконавчих документів, а також заборона звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) в судовому чи позасудовому порядку. Заходи застосовуються на строк до трьох місяців, хоча він може бути збільшений, враховуючи обставини (не більше, ніж до 6 місяців з дати відкриття процедури судом) [16].

Враховуючи строк півроку, максимально визначений законодавством, незрозуміло, що може зупинити потенційного недобросовісного боржника, який вирішить отримати додатковий час для неправомірних дій щодо виведення коштів з «корабля, який тоне», від використання цього механізму.

Судячи з тексту законопроекту, законодавець вирішив змиритися з потенційними такими зловживаннями на користь запровадження чергового механізму захисту боржника. Поряд з добросовісними боржниками, які прагнуть подолати можливі труднощі, недобросовісні також отримують можливість на пів року відклас-

ти потенційне банкрутство задля проведення фінансових та майнових маніпуляцій з метою «порятунку» коштів від кредиторів.

Відкритим питанням є елемент одного з додаткових засобів захисту, як-от мораторій на уже відкриті виконавчі провадження. Фактично недобросовісні боржники матимуть можливість «тікати» у процедуру превентивної реструктуризації з уже ініційованим виконавчим провадженням або ж після отримання кредиторами виконавчих документів.

Така законодавча політика серйозно порушує інтереси кредитора, який протягом певного часу витрачав кошти та час та повернення власних коштів за допомогою судових процедур, а у випадку бажання боржника буде змушений чекати ще пів року на повернення коштів (враховуючи інфляцію та ризики девальвації), якщо врешті-решт вони взагалі не будуть незаконно виведені з підприємства.

Підвищення у зв'язку з подібними зловживаннями ризиків неповернення коштів для кредиторів призводить до сумних наслідків, зокрема, у банківській сфері. Збільшення кредитного ризику прямо впливає на збільшення ставок та встановлення додаткових вимог для потенційних клієнтів, що загалом зменшує доступність кредитів. Як зазначають Н. Ю. Гладинець та С. П. Хланта, «кредитні ризики несуть у собі найбільшу небезпеку для комерційних банків у контексті забезпечення та збереження їх фінансової стійкості» [17, с. 1064]. Серйозні труднощі можуть виникнути й у різноманітних контрагентів, які включатимуть ризики зловживань у ціни на послуги / товари та умови співпраці.

На нашу думку, пункт 3 статті 33¹² закону, що описує додаткові заходи захисту боржника, має бути змінений з вилученням підпункту 1 щодо заборони примусового стягнення на підставі виконавчих документів. Заборони ініціювання чи продовження уже відкритих судових процедур на період застосування засобів захисту цілком достатньо для стимулювання кредиторів до переговорів. Заборона ж застосування уже отриманих виконавчих документів грає на руку лише недобросовісному боржнику, адже фактично позбавляє кредиторів ефективного засобу захисту свого інтересу. Немає сумніву, що боржника, який використовуватиме процедуру превентивної реструктуризації лише після прийняття судом рішення про примусове стягнення або відкриття виконавчої процедури, доволі важко назвати добросовісним.

До того ж законопроект навіть не вимагає від боржника розкриття власної фінансової звітності задля належного інформування суду та сторін про реальну ситуацію на підприємстві в момент ініціювання процедури. Дещо покращує ситуацію кваліфікація застосування хоча б додаткових заходів захисту. Зокрема, п. 5 статті 33¹² законопроекту передбачено можливість застосування судом додаткових заходів захисту боржника у випадку, з-поміж іншого, обґрунтованості плану та надання боржником повної та достовірної інформації про власний фі-

нансовий стан, активи та зобов'язання. Водночас основні заходи захисту все ж не підлягають кваліфікації і застосовуються судом автоматично з прийняттям заяви [16].

Є питання і до етапів формування, прийняття та імплементації плану превентивної реструктуризації.

Зокрема, в окремих випадках відсутня вимога надання плану превентивної реструктуризації боржником на момент ініціювання процедури. Так, підпункт 4 пункту 4 статті 33⁴, яка регулює відкриття процедури превентивної реструктуризації, вимагає від боржника лише концепцію (зокрема, для суб'єктів мікропідприємництва). Концепція, відповідно до пункту 6 тієї ж статті, містить урізаний перелік відомостей, що вимагаються від плану (визначений у пункті 1 статті 33¹⁵), зокрема інформацію щодо боржника, його фінансового стану, причин неплатоспроможності, грошових зобов'язань, а також щодо усіх кредиторів та активів [16].

Доцільним було б доповнити вимоги до концепції і підпункту 8 пункту 1 статті 33¹⁵, що вимагав би наявності у концепції заходів майбутнього плану превентивної реструктуризації, порядку та строків їх виконання, у тому числі порядок і строки погашення вимог залучених кредиторів.

Ця вимога не буде занадто обтяжливою для мікробізнесу, якому, відповідно до його масштабів, навряд чи потрібна велика кількість заходів для подолання неплатоспроможності; кредиторам же це дасть змогу чіткіше розуміти пропозицію боржника, орієнтуючись на конкретні дані та запропоновані дії. До того ж складання такої концепції вимагає від боржника додаткових фінансових та часових витрат, а тому може стати на заваді тим, хто використовує процедуру не за призначенням.

Декілька позитивних аспектів закону пов'язані з процедурами формування та схвалення плану. Законодавець у пункті 1 статті 33¹⁶ визначив низку потенційних засобів, що можуть бути включеними до нього, серед яких варто виділити реструктуризацію, відстрочення, розстрочення або прощення боргу чи його частини; залучення нового фінансування; продаж частини майна боржника; збільшення статутного капіталу боржника, реорганізацію боржника та інші заходи.

Як уже було зазначено, процедура у випадку затвердження плану кредиторами та господарським судом надає серйозні переваги боржнику щодо вимог залучених кредиторів: діє заборона на відкриття проваджень у справі про банкрутство, обмежується можливість арешту майна боржника, не нараховуються штрафи, відсотки за зобов'язаннями.

Отже, боржник отримує правовий простір, та найголовніше – час для імплементації положень процедури, визначених у плані. Іншим позитивним напрацюванням є чітке визначення строків судових процедур, що, наприклад, часто не так детально пропрацьовано для інших процедур Кодексу.

Водночас існує уже згадана раніше проблема потенційного зловживання боржником новою процедурою з метою затягування часу, незаконного збереження коштів, уникнення фінансового тягара, пов'язаного з подальшим банкрутством, і в загальному отримання доступу до заходів захисту задля досягнення неправомірної мети. На жаль, у законопроекті не передбачено норм, що встановлюють відповідальність боржника за фіктивне використання процедури. Єдине, що регулює законопроект – це можливість у разі невиконання плану закриття процедури превентивної реструктуризації, хоча і вона не рятує кредиторів від потенційно зловмисних дій боржника, а лише зупиняє їх на етапі, коли вони є очевидними.

Задля вирішення цієї проблеми законодавець може поширити дію санкцій, що визначені статтею 166¹⁷ Кодексу для фіктивного банкрутства і на відносини, що виникають у результаті фіктивного ініціювання процедури превентивної реструктуризації.

3. Превентивна реструктуризація та санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство (досудова санація)

Кодексом досудову санацію було визначено як систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до регулюючого законодавства [18].

Серед ключових аспектів досудової санації варто виділити відносно невелику роль суду у процесі імплементації процедури, її відносно дешевизну, збереження контролю боржника за підприємством. В. В. Дутка, порівнюючи санацію під час провадження у справі про банкрутство та досудову санацію, відносить до переваг останньої, зокрема, оперативність та вигідність для кредиторів аналізуючи відповідно строки, визначені у Кодексі, та вимоги до боржника, які дають змогу кредиторам бути впевненими у вигідності запропонованого плану санації до відкриття провадження у справі про банкрутство [9, с. 98]. Порівняно з досудовою санацією, превентивна реструктуризація приносить нововведення, як-от вищезгадані засоби захисту, і взагалі більшу задіяність суду у процесах регулювання процедури. Водночас превентивна реструктуризація поступається оперативністю та створює додаткові ризики зловживань з боку недобросовісних боржників.

Подібність превентивної реструктуризації до процедури досудової санації викликає логічне питання щодо їх взаємозамінності. На нашу думку, заміна досудової санації превентивною реструктуризацією – це лише один із можливих варіантів, який, власне, і був прийнятий законодавцем. Фактично кожна з проце-

дур має різний механізм прийняття та імплементації, різний рівень складності (враховуючи процедурні аспекти) та філософію, а тому вони можуть бути орієнтовані на потреби різних видів боржників.

Саме з огляду на сутнісну відмінність превентивної реструктуризації та досудової санації нічого не заважає одночасному існуванню обидвох процедур у межах Кодексу, але виключно за встановлення жорсткіших вимог для їх ініціювання та відповідальності за фіктивне використання.

Водночас питання застосовності викликає сумніви щодо ефективності обох процедур.

Досудова санація на практиці використовується вкрай рідко, адже частіше за все суб'єкт господарювання звертається до господарського суду уже на момент фактичного виникнення неплатоспроможності. Зокрема, на сайті ВГСУ виявлено лише 34 повідомлення про ініціювання такої процедури з моменту затвердження Кодексу 21 жовтня 2019 року, тобто більше п'яти років тому [19].

У проєкті закону № 10143, який регулює превентивну реструктуризацію, також не передбачено конкретних вимог щодо обов'язковості процедури за настання певних умов, а тому складно уявити, що б змусило боржників активніше застосовувати її. З огляду на це не зовсім зрозуміло, чому превентивна реструктуризація має шанси стати набагато популярнішою.

У цій ситуації знову актуальною є раніше висловлена думка про необхідність поширення субсидіарної відповідальності на випадки банкрутства, коли раніше, за наявності ознак неплатоспроможності та відповідних звернень кредиторів, керівництво підприємства відмовилось від ініціювання процедури превентивної реструктуризації. Це дасть змогу в певний спосіб стимулювати прийняття відповідних рішень, підвищивши популярність самої процедури.

Варто також зазначити, що навпаки, щодо стимулювання кредиторів до перемовин ситуація все ж дещо змінилася, зважаючи на появу заходів захисту боржника у превентивній реструктуризації.

Висновки. Отже, превентивна реструктуризація має на меті введення нового способу запобігання банкрутству шляхом застосування різних організаційно-господарських заходів за участі як боржника, так і кредиторів. Пропонується новий підхід до вирішення питання потенційної неспроможності до відкриття провадження у справі про банкрутство, який дасть змогу сторонам заощадити час, кошти та зберегти економічний потенціал.

Позитивним елементом цього юридичного механізму є визначення чітких строків та доволі детальна регламентація процедури. У сукупності усе це формує серйозний правовий інструмент для боротьби боржника за власну економічну стабільність, щодо застосовності якого на практиці, щоправда, існують певні сумніви.

Важливою проблемою є відсутність конкретизації з боку законодавця ключового поняття «ознак неплатоспроможності», які відіграють центральну роль у механізмах ініціювання процедури та ролі у ньому кредиторів / працівників боржника. Для подолання цієї проблеми пропонується прив'язати такі ознаки до висновків фінансового аудиту, зокрема, виявлення загрози безперервності, різкої зміни фінансових показників у сукупності з відсутністю обґрунтованого пояснення ситуації з боку керівництва підприємства.

Закон містить також низку інших потенційних прогалин та недоліків, які можуть призвести до негативних наслідків, які переважатимуть переваги процедури. Так, додаткові заходи захисту боржника дадуть змогу недобросовісному підприємству зловживати процедурою для уникнення виконавчих стягнень за уже отриманими судовими документами. З метою боротьби з такими зловживаннями пропонується виключити стягнення на основі уже виданих виконавчих документів з переліку заборонених заходами захисту процедур. З іншого боку, занадто спрощеними видаються вимоги до концепції превентивної реструктуризації (яка є «спрощеним» планом процедури, що вимагається для входу у процедуру), з огляду на що варто додати обов'язковість наявності у ній заходів подолання неплатоспроможності.

До того ж у жодний спосіб не регулюється фіктивне використання цього юридичного механізму, що створює додаткові ризики з боку недобросовісних боржників, які бачитимуть превентивну реструктуризацію виключно як черговий інструмент для зловживань, і навпаки – обмежує права кредиторів, що мають право на виконання (в тому числі примусове) перед ними зобов'язань. Задля подолання цієї проблеми необхідно поширити механізми відповідальності за фіктивне банкрутство і на цю сферу.

Превентивна реструктуризація подібна до інших методів попередження банкрутства, що існували в українському законодавстві раніше, зокрема – до досудової санації. Серед важливих відмінностей, що відрізняють впроваджену процедуру, є заходи впливу та збільшення ролі господарського суду у регулюванні процедури. Однак ані боржник, ані кредитори не отримують вагомих механізмів впливу одне на одного щодо ініціювання превентивної реструктуризації, що викликає сумнів щодо її потенційної популярності на практиці. Для вирішення цієї проблеми законодавцю варто замислитись над можливістю введення субсидіарної відповідальності для керівника боржника у випадку невмотивованого відхилення пропозицій щодо ініціювання превентивної реструктуризації від кредиторів, або ж невзяття до уваги попереджень про загрозливий економічний стан підприємства за наслідками аудиту, якщо далі буде ініційоване провадження у справі про банкрутство.

З огляду на вищенаведене процедура превентивної реструктуризації потребує детального доопрацювання не лише з метою уникнення зловживань, але з

метою підвищення її ефективності. Звісно, це змусить законодавця змінити деякі ключові засади процедури та поставити під сумнів її суто проборжникову спрямованість, однак, на нашу думку, збалансований підхід є більш раціональним для регламентації превентивної реструктуризації.

Список використаних джерел

1. Васьківська К. В., Гринчишин Я. М. Санація як інструмент антикризового управління підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.9.
2. Мегеря А. В. Досудова санація, або рятівна соломинка для боржника. *Юридична газета*. 2021. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/dosudova-sanaciya-abo-ryativna-solominka-dlya-borzhnika.html>
3. Богатир В. К. Ліквідаційна процедура – заключна процедура у справах про банкрутство: монографія; за ред. професора Б. В. Деревянка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 210 с.
4. Бутирська І. А. Учасники провадження у справі про банкрутство: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2017. 204 с.
5. Бутирський А. А. Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.04. Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2007. 200 с.
6. Грабован Л. І. Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 247 с.
7. Гушилик А. Б. Правовий статус боржника у справі про банкрутство: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь, 2021. 234 с.
8. Дутка В. В. Зловживання правами у справі про банкрутство: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь, 2021. 206 с.
9. Дутка В. В. Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 96–101. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1027/984>
10. Кабенюк Ю. В. Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 242 с.
11. Деревянко Б. В., Коломоєць Т. О., Колпаков В. К. Криптовалюта як об'єкт процедур банкрутства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 655–658. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/158>
12. Куріненко О. В. Необхідність, суть та недосконалість фінансової санації підприємств України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. Т. 2, № 4. С. 175–177. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_2/pdf/175-177.pdf
13. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні. Київ: Видавничий дім «Ін-Юре», 2003. 440 с.
14. Поляков Р. Б. Порівняльно-правові аспекти регулювання процедури банкрутства в Німеччині та Україні: монографія. Чернівці: Технодрук, 2021. 288 с.
15. Чорна Ю. В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Ін-т економіко-прав. досліджень НАН України. Київ, 2018. 20 с.

16. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: законопроект від 09.05.2024 р. № 10143. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42981>
17. Гладинець Н. Ю, Хланта С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Економіка та суспільство: електронний науковий фаховий журнал*. 2017. № 13. С. 1060–1064.
18. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
19. Сайт Верховного Суду України. База оголошень та повідомлень. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/og_pov/

Tsyhanovych Oleksandr. Preventive Restructuring as a Way to Prevent Bankruptcy

The article aims to study the regulation of the preventive restructuring procedure recently introduced into Ukrainian legislation, to identify its strengths and gaps, and to develop proposals for improving the relevant mechanisms.

During the work, the regulation of preventive restructuring was studied, its main aspects were featured, and various stages of the procedure were analyzed. Based on the analysis, potential advantages and disadvantages of the procedure for legal practice were highlighted, and ways to solve the latter were proposed.

Thus, for more effective regulation of the fundamental aspects of preventive restructuring, it is proposed to develop a clear definition and list of «signs of insolvency», which are key for many internal mechanisms of this procedure. One of the possible options is to form them on the basis of specific negative indicators of the financial audit. At the same time, this issue should be approached not purely mathematically, but on the basis of a multilateral assessment.

In addition, in order to balance the mechanisms of preventive restructuring in the context of the rights of debtors and creditors, it is proposed to extend the effect of subsidiary liability to cases of the debtor's refusal to conduct the procedure at the request of creditors, if bankruptcy nevertheless occurs in the future.

The article also highlights the problem of potential abuses of preventive restructuring, to solve which it is proposed to complicate its initiation, in particular, by imposing on the debtor the obligation to disclose its own financial statements at the time of initiation of the procedure, increasing the requirements for the concept of preventive restructuring, and also establishing liability for the fictitious use of the procedure.

Finally, after both procedures had been compared, it was established that pre-trial rehabilitation and preventive restructuring are not mutually exclusive within the framework of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures. At the same time, the issues of their applicability and incentives for the parties to use them remain open.

Keywords: *insolvency, bankruptcy, preventive restructuring, pre-trial rehabilitation, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, abuse of law, enterprise rehabilitation, asset restructuring, creditor, debtor, commercial court, rehabilitation of the debtor before the opening of bankruptcy proceedings, legislative reforms, legal novelties, subsidiary liability, European integration.*